

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

9 decembrie 2010*

În cauzele conexate C-300/09 și C-301/09,

având ca obiect cereri de pronunțare a unor hotărâri preliminare formulate în temeiul articolului 234 CE de Raad van State (Țările de Jos), prin deciziile din 24 iulie 2009, primite de Curte la 30 iulie 2009, în procedurile

Staatssecretaris van Justitie

împotriva

F. Toprak (C-300/09),

I. Oguz (C-301/09),

* Limba de procedură: olandeza.

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul J. N. Cunha Rodrigues, președinte de cameră, domnii A. Rosas, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh și doamna P. Lindh (raportor), judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,
grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul olandez, de doamnele C. M. Wissels și B. Koopman, în calitate de agenți;

- pentru guvernul danez, de doamna V. Pasternak Jørgensen și de domnul R. Holdgaard, în calitate de agenți;

- pentru guvernul german, de domnii M. Lumma și N. Graf Vitzthum, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de domnii G. Rozet și M. van Beek, în calitate de agenți;

având în vedere decizia de judecare a cauzelor fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererile de pronunțare a unor hotărâri preliminare privesc interpretarea articolului 13 din Decizia nr. 1/80 a Consiliului de asociere din 19 septembrie 1980 privind dezvoltarea asocierii (denumită în continuare „Decizia nr. 1/80”). Consiliul de asociere a fost înființat prin Acordul de asociere dintre Comunitatea Economică Europeană și Turcia, semnat la 12 septembrie 1963 la Ankara de Republica Turcia, pe de o parte, precum și de statele membre ale CEE și de Comunitate, pe de altă parte, și care a fost încheiat, aprobat și confirmat în numele acesteia din urmă prin Decizia 64/732/CEE a Consiliului din 23 decembrie 1963 (JO 1964, 217, p. 3685, Ediție specială, 11/vol. 1, p. 10, denumit în continuare „acordul de asociere”).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul unor litigii între domnul Toprak în cauza C-300/09 și domnul Oguz în cauza C-301/09, pe de o parte, și Staatssecretaris van Justitie (secretarul de stat pentru justiție), pe de altă parte, în legătură cu refuzul acestuia din urmă de a modifica permisul lor de ședere pe durată determinată.

Cadrul juridic

Reglementarea Uniunii

Acordul de asociere

- 3 Conform articolului 2 alineatul (1), acordul de asociere are drept scop să promoveze consolidarea continuă și echilibrată a relațiilor comerciale și economice între părțile contractante, inclusiv în domeniul forței de muncă, prin realizarea treptată a liberei circulații a lucrătorilor, ca și prin eliminarea restricțiilor privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor, pentru a îmbunătăți nivelul de trai al poporului turc și pentru a facilita ulterior aderarea Republicii Turcia la Comunitate.

Decizia nr. 1/80

- 4 Articolul 6 alineatul (1) din Decizia nr. 1/80 are următorul cuprins:

„Sub rezerva dispozițiilor articolului 7 referitor la accesul liber la încadrarea în muncă a membrilor familiei sale, lucrătorul turc care este încadrat pe piața legală a muncii dintr-un stat membru:

- are dreptul, în acest stat membru, după un an în care a fost încadrat în muncă în mod legal, la reînnoirea permisului său de muncă la același angajator, dacă acesta dispune de un loc de muncă;

- are dreptul, în acest stat membru, după trei ani în care a fost încadrat în muncă în mod legal și sub rezerva priorității ce trebuie acordată lucrătorilor din statele membre ale Comunității, să accepte o altă ofertă din partea unui angajator, la alegerea sa, făcută în condiții obișnuite și înregistrată la serviciile de ocupare a forței de muncă din acest stat membru, în cadrul aceleiași profesii;

- beneficiază, în acest stat membru, după patru ani în care a fost încadrat în muncă în mod legal, de accesul liber la orice activitate salariată, la alegerea sa.” [traducere neoficială]

5 Articolul 13 din decizia menționată prevede:

„Statele membre ale Comunității și Turcia nu pot introduce noi restricții privind condițiile de acces la încadrarea în muncă a lucrătorilor și a membrilor familiei lor care se găsesc pe teritoriul propriu în situație de ședere legală și acces pe piața muncii.” [traducere neoficială]

Protocolul adițional

6 Protocolul adițional, semnat la 23 noiembrie 1970 la Bruxelles și încheiat, aprobat și confirmat în numele Comunității prin Regulamentul (CEE) nr. 2760/72 al Consiliului din 19 decembrie 1972 (JO L 293, p. 1, Ediție specială, 11/vol. 1, p. 37, denumit în continuare „protocolul adițional”), face parte integrantă din acordul de asociere, astfel cum reiese de la articolul 62 din acesta.

7 Articolul 41 alineatul (1) din protocolul adițional prevede:

„Părțile contractante se abțin să introducă în relațiile dintre ele noi restricții privind libertatea de stabilire și libera prestare a serviciilor.” [traducere neoficială]

Reglementarea națională

- 8 La 1 decembrie 1980, accesul și șederea străinilor în Țările de Jos erau guvernate de Legea privind străinii (Vreemdelingenwet) (Stb. 1965, nr. 40), intrată în vigoare la 1 ianuarie 1967, precum și de Decretul de punere în executare privind străinii (Vreemdelingenbesluit) și de Circulara privind străinii din 1966 (Vreemdelingen-circulaire 1966).
- 9 Din deciziile de trimitere reiese că regimul aplicabil la 1 decembrie 1980 era următorul:
- 10 Un străin a cărui căsătorie cu o persoană care are un drept de ședere ce nu este temporar a durat cel puțin trei ani și care a locuit în Țările de Jos de asemenea timp de trei ani, fiind titular al unui permis de ședere supus unei condiții de „ședere împreună cu soțul”, putea, în principiu, în pofida încetării căsătoriei, să pretindă eliberarea unui permis de ședere autonom. Acordarea unui astfel de permis putea fi însă refuzată dacă străinul nu dispunea de mijloace de subzistență suficiente. Pe de altă parte, un astfel de permis putea fi acordat în mod excepțional pentru motive umanitare imperative sau în cazul în care activitatea exercitată de străin servea unui interes substanțial al Regatului Țărilor de Jos.

- 11 Acest regim a fost modificat începând cu 1 ianuarie 1983 cu privire la două aspecte prin Circulara privind străinii adoptată în 1982 (denumită în continuare „Circulara din anul 1982”). În primul rând, durata şederii în Țările de Jos, anterioară încetării sau desfacerii căsătoriei, care era de trei ani, a fost redusă la un an. În al doilea rând, lipsa mijloacelor de subzistență era opozabilă resortisantului străin numai dacă autoritățile competente îi puteau impune să fie disponibil pentru angajare în muncă.
- 12 La 1 aprilie 2001 a intrat în vigoare Legea din 23 noiembrie 2000 de revizuire generală a Legii privind străinii (Wet van 23 november 2000 tot algehele herziening van de Vreemdelingenwet) (Stb. 2000, nr. 495). Această lege a fost însoțită de Decretul privind străinii adoptat în cursul anului 2000 (Vreemdelingenbesluit 2000) (Stb. 2000, nr. 497, denumit în continuare „Vb 2000”) și de Circulara privind străinii adoptată de asemenea în cursul acestui an (Vreemdelingencirculaire 2000, denumită în continuare „Circulara din anul 2000”).
- 13 Odată cu intrarea în vigoare a Vb 2000 și a Circularei din anul 2000 la 1 aprilie 2001, modificările introduse în cursul anului 1982 au devenit caduce și au fost reinstaurate condițiile de obținere a permiselor de ședere autonome prevăzute la 1 decembrie 1980.
- 14 Cu toate acestea, au fost prevăzute norme tranzitorii, întemeiate pe articolul 9.6 din Vb 2000, pentru străinii care au beneficiat, înainte de data de 11 decembrie 2000, de un permis de ședere în temeiul căsătoriei. Potrivit acestor norme, în ipoteza în care un resortisant străin a fost titularul, timp de cel puțin un an, al unui permis de ședere întemeiat pe o căsătorie care a durat trei ani înainte de încetarea sau desfacerea sa, acestui străin i se poate acorda un permis de ședere supus condiției de „căutare și prestare a unei activități salariate sau independente”.

Acțiunile principale și întrebarea preliminară

Cauza Toprak (C-300/09)

- 15 Domnul Toprak, resortisant turc, s-a căsătorit cu o resortisantă olandeză la 14 iunie 2001. La 21 mai 2002, acesta a intrat în Țările de Jos deținând un permis de ședere provizoriu, care a fost înlocuit cu un permis de ședere temporar cu mențiunea „pentru ședere împreună cu soțul”, a cărui durată de valabilitate a fost prelungită până la 24 septembrie 2006.
- 16 Căsătoria dintre domnul Toprak și soția sa a încetat în fapt la 12 aprilie 2004, și anume la mai puțin de trei ani de la celebrarea acesteia, iar divorțul a fost pronunțat la 30 decembrie 2004, și anume la mai mult de trei ani de la aceasta. Rezultă că, între data intrării sale în Țările de Jos și cea la care căsătoria sa a încetat în fapt, domnul Toprak a locuit mai puțin de trei ani împreună cu soția sa în Țările de Jos.
- 17 După divorț, domnul Toprak a depus mai multe cereri pentru a obține înlocuirea mențiunii „ședere împreună cu soțul” cu cea de „exercitare a unei activități salariate” și prelungirea permisului de ședere pe durată determinată.
- 18 Cererile domnului Toprak au fost respinse de ministrul de resort pentru motivul că, începând cu data încetării în fapt a căsătoriei sale, acesta nu mai îndeplinea condiția de ședere împreună cu soțul. În plus, deși a lucrat în Țările de Jos, domnul Toprak nici nu ar fi demonstrat îndeajuns că, la această dată, îndeplinea condițiile care îi permit să obțină un permis de ședere pentru exercitarea unei activități salariate în temeiul

articolului 6 alineatul (1) din Decizia nr. 1/80. În special, acesta nu ar fi demonstrat că a lucrat timp de un an la același angajator și nici că acesta din urmă ar fi fost dispus să mențină acest raport de muncă. În plus, activitatea sa salariată nu ar servi niciunui interes substanțial al Regatului Țărilor de Jos.

- 19 Domnul Toprak a formulat o contestație în fața Staatssecretaris van Justitie. Acesta din urmă a respins însă contestația ca fiind nefondată.
- 20 Domnul Toprak a sesizat atunci Rechtbank's-Gravenhage. Această instanță a considerat că înăsprirea politicii urmate în raport cu persoanele precum domnul Toprak, care a urmat unei perioade de relaxare a acestei politici, constituie o „nouă restricție” în sensul articolului 13 din Decizia nr. 1/80. Prin urmare, aceasta a admis acțiunea, a anulat decizia de respingere a Staatssecretaris van Justitie și l-a somat pe acesta din urmă să adopte o nouă decizie. Staatssecretaris van Justitie a declarat apel în fața Raad van State.

Cauza Oguz (C-301/09)

- 21 Domnul Oguz este un resortisant turc care a fost căsătorit cu o resortisantă turcă titulară a unui permis de ședere cu durată nedeterminată în Țările de Jos. Căsătoria lor a fost celebrată la 12 august 2002. Intrat în Țările de Jos un an mai târziu, acesta a obținut un permis de ședere temporară, supus condiției de „ședere împreună cu soțul”, a cărui durată de valabilitate a fost prelungită până în luna august a anului 2009.

- 22 Căsătoria dintre domnul Oguz și soția sa a încetat în fapt la 16 octombrie 2005, iar divorțul a fost pronunțat la 21 iulie 2006, și anume, în fiecare dintre aceste situații, la peste trei ani de la căsătorie. Cu toate acestea, între data intrării sale în Țările de Jos în 2003 și cea la care căsătoria sa a încetat în fapt, domnul Oguz a locuit mai puțin de trei ani împreună cu soția sa în Țările de Jos.
- 23 La 12 aprilie 2006, domnul Oguz a solicitat modificarea condiției de eliberare a permisului său de ședere, care purta mențiunea „ședere împreună cu soțul”, astfel încât să poarte în continuare mențiunea „pentru exercitarea unei activități salariate”. Din decizia de trimitere reiese că domnul Oguz a încheiat un contract de muncă cu un angajator, între 1 aprilie și 1 octombrie 2004, că a lucrat pentru un alt angajator începând cu 16 octombrie 2005 și că a fost angajat de un al treilea angajator începând cu 1 februarie 2006.
- 24 Cererea de modificare a permisului de ședere pe durată determinată a domnului Oguz a fost respinsă prin mai multe decizii ale ministrului de resort pentru motivul că, începând de la încetarea căsătoriei sale, acesta nu mai îndeplinea condiția de „ședere împreună cu soțul” la care fusese supusă acordarea permisului său de ședere. În plus, domnul Oguz nu ar fi demonstrat îndeajuns că putea pretinde un permis de ședere pentru exercitarea unei activități salariate în temeiul articolului 6 alineatul (1) din Decizia nr. 1/80. În special, acesta nu ar fi demonstrat că a lucrat timp de un an la același angajator și nici că acesta din urmă ar fi fost dispus să mențină acest raport de muncă. Pe de altă parte, activitatea sa salariată nu ar servi vreun interes substanțial al Regatului Țărilor de Jos.
- 25 Domnul Oguz a formulat o contestație în fața Staatssecretaris van Justitie, care a apreciat-o ca fiind nefondată.

- 26 Staatssecretaris van Justitie a susținut în special că domnul Oguz nu poate pretinde un permis de ședere pe baza dispozițiilor tranzitorii întemeiate pe articolul 9.6 din Vb 2000 întrucât permisul său de ședere nu i-ar fi fost acordat înainte de 11 decembrie 2000.
- 27 Domnul Oguz a sesizat Rechtbank's-Gravenhage. Această instanță a considerat că Staatssecretaris van Justitie s-a bazat în mod greșit pe respectivul articol 9.6 din Vb 2000, când de fapt ar fi trebuit să aplice politica urmată începând cu anul 1983. Aceasta a admis acțiunea domnului Oguz, considerând că regimul mai strict care i-a fost aplicat de Staatssecretaris van Justitie, care urma unui regim mai relaxat în favoarea resortisanților turci, constituia o „nouă restricție”, contrară articolului 13 din Decizia nr. 1/80. În consecință, Rechtbank's-Gravenhage a anulat deciziile adoptate de Staatssecretaris van Justitie și l-a somat pe acesta să adopte o nouă decizie. Acesta din urmă a declarat apel împotriva hotărârii în fața Raad van State.

Întrebarea preliminară

- 28 În aceste condiții, Raad van State a hotărât să suspende judecarea cauzelor și să adreseze Curții, în fiecare cauză, următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 13 din Decizia nr. 1/80 trebuie interpretat în sensul că trebuie considerată o nouă restricție în sensul acestui articol o înăsprire a unei dispoziții care a intrat în vigoare după 1 decembrie 1980 și care prevedea o relaxare a dispoziției aplicabile la 1 decembrie 1980, dacă această înăsprire nu echivalează cu o deteriorare față de prevederea care era în vigoare la 1 decembrie 1980?”

- 29 Prin Ordonanța președintelui Curții din 2 octombrie 2009, cauzele C-300/09 și C-301/09 au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebarea preliminară

Observație introductivă

- 30 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că articolul 13 din Decizia nr. 1/80 se poate aplica unor dispoziții care figurează nu numai într-un text cu putere de lege sau administrativ, ci și într-o circulară care precizează modul în care guvernul respectiv intenționează să pună în aplicare legea.
- 31 Acest articol 13 are astfel în vedere restricțiile introduse de statele membre, fără a fi precizată natura actului prin care se introduc astfel de restricții.
- 32 În Hotărârea din 10 aprilie 2008, Comisia/Țările de Jos (C-398/06), Curtea a analizat legalitatea unei circulare privind străinii, similară celei în cauză în acțiunea principală, în raport cu dreptul derivat al Uniunii privind libera circulație a persoanelor. Curtea a considerat că circulara menționată este contrară acestui drept.
- 33 Este evident că Circulara din anul 1982 și Circulara din anul 2000, precum cea în discuție în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Comisia/Țările de Jos, citată anterior, produc efecte față de străinii vizați, inclusiv resortisanți turci.

- 34 Rezultă că articolul 13 din Decizia nr. 1/80 se poate aplica dispozițiilor unor astfel de circulare.

Răspunsul Curții

- 35 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă, în ceea ce privește o dispoziție națională privind obținerea unui permis de ședere de către lucrători turci, precum domnii Toprak și Oguz, articolul 13 din Decizia nr. 1/80 trebuie interpretat în sensul că o înăsprire a unei dispoziții introduse ulterior datei de 1 decembrie 1980, care prevedea o relaxare a dispoziției aplicabile la 1 decembrie 1980, constituie o „nouă restricție” în sensul acestui articol, chiar dacă această înăsprire nu agravează condițiile de obținere a acestui permis în raport cu cele care rezultă din dispoziția în vigoare la 1 decembrie 1980.
- 36 Întrebarea adresată de Raad van State privește astfel, în esență, stabilirea datei relevante pentru analiza existenței unei noi restricții în sensul articolului 13 din Decizia nr. 1/80.
- 37 Chiar dacă guvernul olandez nu contestă faptul că domnii Toprak și Oguz au lucrat în Țările de Jos, acesta susține totuși că nu trebuie să se răspundă la această întrebare, întrucât articolul 13 din Decizia nr. 1/80 nu ar fi aplicabil în speță pentru motivul că regimul în cauză în acțiunea principală nu privește condițiile de acces la încadrarea în muncă a lucrătorilor turci avute în vedere la acest articol, ci dreptul soților străini în materie de reîntregire a familiei.

- 38 Această obiecție trebuie analizată înainte de a răspunde, eventual, la întrebarea adresată de instanța de trimitere.
- 39 Guvernul olandez arată, astfel, că după trei ani de căsătorie și o ședere de aceeași durată în Țările de Jos, acordată în considerarea acestei căsătorii, resortisantul străin are în principiu dreptul la un permis de ședere autonom, fără condiția șederii împreună cu soțul său. Cu toate acestea, atunci când necesitatea unei reîntregiri a familiei dispare înaintea expirării acestor trei ani, din cauza încetării relației conjugale, aceasta ar pune capăt, în principiu, dreptului de ședere. Acest regim nu ar viza lucrătorii și, prin urmare, articolul 13 din Decizia nr. 1/80 nu ar fi aplicabil. În ceea ce privește resortisanții străini cu cetățenie turcă, dat fiind că relația conjugală a încetat în intervalul acestor trei ani, aceștia nu ar beneficia de un drept de ședere în temeiul regimului în cauză și nu ar putea deduce un astfel de drept decât din articolul 6 din Decizia nr. 1/80, dacă îndeplinesc condiția regularității încadrării în muncă la același angajator prevăzută de acest articol.
- 40 În această privință, regimul menționat nu are, desigur, în vedere în mod direct lucrătorii străini, ci îi privește pe resortisanții străini căsătoriți cu persoane care beneficiază de un drept de ședere pe durată nedeterminată în Țările de Jos.
- 41 Cu toate acestea, un astfel de regim poate avea un impact asupra lucrătorilor străini, în special asupra lucrătorilor turci, precizând condițiile de acordare a permisului de ședere autonom, fără legătură cu șederea împreună cu soțul.
- 42 Astfel, din dosar reiese că situația lucrătorilor turci căsătoriți cu persoane care beneficiază de un drept de ședere care nu este temporar în Țările de Jos, în special resortisanți olandezi, s-a schimbat începând cu 1 aprilie 2001 în ceea ce privește acordarea unui astfel de permis. Începând cu această dată și spre deosebire de situația

existentă după 1 februarie 1983, acestor lucrători li se aplică din nou condiția de ședere împreună cu soțul, în acest stat membru, timp de trei ani.

- 43 Curtea s-a pronunțat deja cu privire la modificările privind condițiile de acordare a permiselor de ședere resortisanților turci în raport cu clauzele de „standstill” cuprinse în articolul 41 alineatul (1) din protocolul adițional și în articolul 13 din Decizia nr. 1/80. Aceasta a considerat că instituirea unei obligații, care nu exista la intrarea în vigoare a protocolului adițional, de a deține o viză pentru a exercita anumite prestații de servicii în Germania constituie o „nouă restricție” în sensul articolului 41 alineatul (1) din protocolul adițional (Hotărârea din 19 februarie 2009, Soysal și Savatli, C-228/06, Rep., p. I-1031, punctul 57). Curtea a considerat de asemenea că introducerea unor taxe fiscale în quantum disproporționat în raport cu cele aplicate resortisanților statelor membre pentru acordarea unui permis de ședere constituie o restricție interzisă de articolul 13 din Decizia nr. 1/80 (Hotărârea din 17 septembrie 2009, Sahin, C-242/06, Rep., p. I-8465, punctul 74).
- 44 În prezentele cauze, regimul olandez în discuție în acțiunea principală implică de asemenea modificări ale condițiilor de acordare a anumitor permise de ședere. În măsura în care aceste modificări afectează situația lucrătorilor turci, precum domnii Toprak și Oguz, trebuie să se considere că un astfel de regim intră în domeniul de aplicare al articolului 13 din Decizia nr. 1/80.
- 45 Împrejurarea că lucrătorii în cauză nu sunt deja integrați pe piața muncii din Țările de Jos, în sensul că nu îndeplinesc condițiile prevăzute la articolul 6 alineatul (1) din Decizia nr. 1/80, nu constituie în niciun caz un obstacol în calea aplicării respectivului articol 13. Curtea a apreciat anterior că norma de „standstill” care figurează la articolul 13 din Decizia nr. 1/80 nu este menită să protejeze resortisanții turci deja integrați pe piața muncii dintr-un stat membru, ci are vocație să se aplice tocmai resortisanților turci care nu beneficiază încă de drepturile în materia încadrării în muncă și, corelativ, de ședere conferite în temeiul articolului 6 alineatul (1) din această decizie (a se

vedea Hotărârea din 21 octombrie 2003, Abatay și alții, C-317/01 și C-369/01, Rec., p. I-12301, punctul 83, precum și Hotărârea din 29 aprilie 2010, Comisia/Țările de Jos, C-92/07, Rep., p. I-3683, punctul 45).

- 46 Prin urmare, trebuie să se înlăture argumentația guvernului olandez potrivit căreia articolul 13 din Decizia nr. 1/80 nu ar fi aplicabil regimului în cauză în acțiunea principală, întrucât acesta nu s-ar referi la condițiile de acces la încadrarea în muncă a lucrătorilor turci vizate de acel articol, ci la dreptul soților străini în materie de reîntregire familială.
- 47 Trebuie, așadar, examinată data care trebuie luată în considerare pentru a analiza existența unei „noi restricții” în sensul articolului 13 din Decizia nr. 1/80.
- 48 Guvernele olandez, danez și german consideră că numai data de 1 decembrie 1980 este relevantă pentru a verifica dacă o reglementare sau o politică specială agravează situația lucrătorilor turci. Orice modificare ulterioară, care ar fi mai favorabilă acestor lucrători, nu ar trebui luată în considerare.
- 49 Trebuie arătat că, întrucât textul articolului 13 din Decizia nr. 1/80 nu indică nicio anumită dată începând cu care se aplică clauza de „standstill”, existența unor „noi restricții” în sensul acestui articol se poate aprecia în raport cu data intrării în vigoare a textului în care este inclus, în speță, data intrării în vigoare a Deciziei nr. 1/80. Curtea a avut, de altfel, ocazia, de mai multe ori, de a se referi la acest punct de pornire. Astfel, la punctul 49 din Hotărârea din 29 aprilie 2010, Comisia/Țările de Jos, citată anterior, Curtea a apreciat că articolul 13 din Decizia nr. 1/80 interzice introducerea în reglementarea olandeză, cu începere de la data intrării în vigoare în Țările de Jos a deciziei menționate, a oricăror noi restricții privind exercitarea liberei circulații a

lucrătorilor (a se vedea de asemenea, între altele, Hotărârile citate anterior Abatay şi alţii, punctul 74, precum şi Sahin, punctul 63; prin analogie, în ceea ce priveşte clauza de „standstill” prevăzută la articolul 41 alineatul (1) din protocolul adiţional, Hotărârile citate anterior Abatay şi alţii, punctul 66, precum şi Soysal şi Savatli, punctul 47).

- 50 Cu toate acestea, nu rezultă că numai această dată este pertinentă.
- 51 Pentru a stabili conţinutul termenilor „noi restricţii”, trebuie să se facă referire la obiectivul urmărit de articolul 13 din Decizia nr. 1/80.
- 52 La punctul 72 din Hotărârea Abatay şi alţii, citată anterior, Curtea a apreciat că clauzele de „standstill” care figurează la articolul 13 din Decizia nr. 1/80 şi la articolul 41 alineatul (1) din protocolul adiţional urmăresc un obiectiv identic care constă în crearea unor condiţii favorabile punerii în aplicare treptate a liberei circulaţii a lucrătorilor, a dreptului de stabilire şi, respectiv, a liberei prestări a serviciilor, prin interdicţia impusă autorităţilor naţionale de a introduce noi obstacole în calea libertăţilor menţionate în scopul de a nu face mai dificilă realizarea treptată a acestora din urmă între statele membre şi Republica Turcia.
- 53 În Hotărârea din 20 septembrie 2007, Tum şi Dari (C-16/05, Rep., p. I-7415, punctul 61), Curtea a adăugat, în ceea ce priveşte articolul 41 alineatul (1) din protocolul adiţional, că această dispoziţie urmăreşte crearea de condiţii favorabile punerii în aplicare treptate a libertăţii de stabilire prin interdicţia absolută impusă autorităţilor naţionale de a introduce orice nou obstacol în calea exercitării acestei libertăţi, de natură a agrava condiţiile existente la o dată precisă.

- 54 Ținând seama de convergența de interpretare a articolului 41 din protocolul adițional și a articolului 13 din Decizia nr. 1/80 în ceea ce privește obiectivul urmărit, trebuie să se considere că întinderea obligației de „standstill” conținute la acest articol 13 cuprinde în mod similar orice nou obstacol în calea exercitării liberei circulații a lucrătorilor care constă într-o agravare a condițiilor existente la o dată precisă.
- 55 Astfel, trebuie să se asigure că statele membre nu se îndepărtează de obiectivul urmărit revenind asupra dispozițiilor pe care le-au adoptat în favoarea liberei circulații a lucrătorilor turci ulterior intrării în vigoare a Deciziei nr. 1/80 pe teritoriul lor.
- 56 Rezultă că, în cazuri precum cel în discuție în acțiunea principală, data începând cu care trebuie să se aprecieze dacă introducerea de noi norme dă naștere unor „noi restricții” este data la care au fost adoptate astfel de dispoziții.
- 57 Această interpretare urmează orientarea adoptată de Curte pentru a interpreta clauze de „standstill” în alte domenii ale dreptului Uniunii, în special cel al dreptului la deducerea taxei pe valoarea adăugată, astfel cum este prevăzut în A șasea directivă 77/388/CEE a Consiliului din 17 mai 1977 privind armonizarea legislațiilor statelor membre referitoare la impozitele pe cifra de afaceri – sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată: baza unitară de evaluare (JO L 145, p. 1, denumită în continuare „A șasea directivă”), și cel al liberei circulații a capitalurilor.
- 58 În materie de taxă pe valoarea adăugată, Curtea a considerat că o reglementare națională încalcă clauza de „standstill” cuprinsă la articolul 17 alineatul (6) din A șasea directivă dacă are ca efect să extindă, ulterior intrării în vigoare a acestei directive, domeniul de aplicare al cazurilor de nedeductibilitate existente și se îndepărtează astfel de la obiectivul directivei menționate. Curtea a precizat că situația este aceeași pentru orice modificare ulterioară intrării în vigoare a celei de A șasea directive care

extinde domeniul cazurilor de nedeductibilitate existente imediat înaintea modificării menţionate. În această privinţă, prezintă puţină importanţă faptul că modificarea nu extinde domeniul cazurilor de nedeductibilitate aplicabile la intrarea în vigoare a acestei directive (a se vedea Hotărârea din 14 iunie 2001, Comisia/Franţa, C-40/00, Rec., p. I-4539, punctele 17-19).

- 59 Curtea s-a pronunţat într-un sens similar în ceea ce priveşte excepţia prevăzută la articolul 57 alineatul (1) CE, în materie de liberă circulaţie a capitalurilor, care permite menţinerea restricţiilor la circulaţia capitalurilor având ca destinaţie sau provenind din ţări terţe care existau în ordinea juridică naţională la 31 decembrie 1993. Aceasta a considerat că noţiunea de restricţie existentă la data indicată la articolul menţionat, şi anume 31 decembrie 1993, presupune că, de la acea dată, cadrul juridic în care se integrează restricţia în cauză a făcut parte din ordinea juridică a statului membru respectiv în mod neîntrerupt. Aceasta a adăugat că, în caz contrar, un stat membru ar putea, în orice moment, să reintroducă restricţii privind circulaţia capitalurilor având ca destinaţie sau provenind din ţări terţe care existau în ordinea juridică naţională la 31 decembrie 1993, dar care nu au fost menţinute. Curtea a concluzionat astfel că excepţia nu priveşte o dispoziţie care reintroduce un obstacol care, în urma abrogării legislaţiei anterioare, nu mai exista (Hotărârea din 18 decembrie 2007, A, C-101/05, Rep., p. I-11531, punctele 48 şi 49).
- 60 Prin urmare, trebuie să se considere că, prin adoptarea de dispoziţii care agravează condiţiile aplicabile lucrătorilor turci pentru obţinerea unui permis de şedere, în raport cu condiţiile care le erau aplicabile anterior, sub imperiul dispoziţiilor adoptate începând cu intrarea în vigoare a Deciziei nr. 1/80 pe teritoriul în cauză, un stat membru introduce „noi restricţii” în sensul articolului 13 din această decizie.
- 61 În situaţii precum cele din acţiunile principale, revine instanţei naţionale sarcina de a verifica dacă, în raport cu Circulara din anul 1982, Circulara din anul 2000 face mai

dificilă obținerea de către lucrătorii turci a unui permis de ședere autonom și dacă domnii Toprak și Oguz îndeplineau condițiile prevăzute în Circulara din anul 1982. În ipoteza în care un astfel de permis ar fi mai dificil de obținut în aplicarea Circularei din anul 2000, aceasta ar constitui o „nouă restricție” în sensul articolului 13 din Decizia nr. 1/80, chiar dacă această circulară doar reintroducea dispoziții care existau în legislația olandeză la 1 decembrie 1980.

- 62 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că, în circumstanțe precum cele din acțiunile principale, în ceea ce privește o dispoziție națională referitoare la obținerea unui permis de ședere de către lucrători turci, articolul 13 din Decizia nr. 1/80 trebuie interpretat în sensul că o înăsprire a unei dispoziții introduse ulterior datei de 1 decembrie 1980, care prevedea o relaxare a dispoziției aplicabile la 1 decembrie 1980, constituie o „nouă restricție” în sensul acestui articol, chiar dacă această înăsprire nu agravează condițiile de obținere a acestui permis în raport cu cele care rezultă din dispoziția în vigoare la 1 decembrie 1980, aspect pe care trebuie să îl verifice instanța națională.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 63 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

În circumstanțe precum cele din acțiunile principale, în ceea ce privește o dispoziție națională referitoare la obținerea unui permis de ședere de către lucrători turci, articolul 13 din Decizia nr. 1/80 din 19 septembrie 1980 privind dezvoltarea asocierii, adoptată de Consiliul de asociere înființat prin Acordul de asociere dintre Comunitatea Economică Europeană și Turcia, trebuie interpretat în sensul că o înăsprire a unei dispoziții introduse ulterior datei de 1 decembrie 1980, care prevedea o relaxare a dispoziției aplicabile la 1 decembrie 1980, constituie o „nouă restricție” în sensul acestui articol, chiar dacă această înăsprire nu agravează condițiile de obținere a acestui permis în raport cu cele care rezultă din dispoziția în vigoare la 1 decembrie 1980, aspect pe care trebuie să îl verifice instanța națională.

Semnături